

ПЕСТИЦИДИ – РАЗРЕШАВАНЕ И БЕЗОПАСНА УПОТРЕБА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Пестицидите са вещества, които предпазват, разрушават или контролират вредни организми (вредители) или болести. Пестицидите включват продукти за растителна защита (ПРЗ), които се използват предимно в земеделския сектор и биоциди, които се използват главно за неземеделски цели. Този материал се отнася за продуктите за растителна защита.

Още в ранните етапи на отглеждане на растенията, предназначени за храна, е необходимо да бъдат защитени срещу вредители и болести. Още римляните и гърците са прилагали химически методи, за да защитават своите култури. Понастоящем е разработен широк спектър от синтетични продукти, за да се гарантира безопасен, целеви и ефективен контрол на болестите и вредителите по растенията. През последните години е нарастнал броят на пестициди с нисък риск, които са били одобрени в Европейския съюз (ЕС) в добавка към продукти с микроорганизми и други алтернативни продукти. Пестицидите (химически и нехимически) са есенциални за производството на храни. Дори в биологичното земеделие са допустими ограничен брой пестициди (несинтетични).

Активните вещества на пестицидите – под формата на химикали или микроорганизми – са основните им съставни части, които дават възможност на продукта да осъществи своето предназначение.

Пестицидите са крайният продукт, разпространен на пазара. Освен едно или повече активни вещества, пестицидите обикновено съдържат и други съставни части, които помагат да се увеличи тяхната ефикасност и да се подобри защитата на растенията, върху които те се прилагат.

Одобрение и разрешаване

Законодателството в ЕС, по отношение на пестицидите е най-строгото в света.

Едно активно вещество се одобрява от Европейската комисия (ЕК) само след стриктна и продължителна (повече от 3 години) научно-обоснована оценка, за да се гарантира, че неговата употреба е безопасна. За тази цел, трябва да се представи пълно

досие на проучванията, по отношение на изискванията за изчерпателни данни, определени на ниво ЕС, чрез специфично законодателство.

Оценката на тези досиета се провежда съвместно от:

- националните компетентни органи на държавите членки (ДЧ) на ЕС;
- Европейския орган по безопасност на храните (European Food Safety Authority, EFSA).

Цялостният процес включва две стъпки: извършване на оценка и възможно одобрение на активните вещества на ниво ЕС и след това, оценка и разрешаване на крайния продукт от ДЧ. Данните относно одобрените вещества и разрешените продукти се преразглеждат периодично, за да се отрази научния прогрес или когато е необходимо.

Каква е процедурата?

Заинтересованата компания подава заявление за одобрение на активно вещество в ДЧ на ЕС (в случай на подновяване/пребразглеждане ДЧ се избира от ЕК). Тази ДЧ на ЕС, наречена „държава докладчик“, след това има за задача да извърши научна и техническа оценка на активното вещество. Държавата докладчик изготвя проект на оценителен доклад за активното вещество и го изпраща до EFSA. EFSA съвместно с другите ДЧ на ЕС извършва партньорска проверка на оценителния доклад и изпраща своите заключения до ЕК. На база партньорската проверка от EFSA, ЕК прави предложение за това, дали да се одобри или не активното вещество. Регулаторен комитет, съставен от представители на всички ДЧ на ЕС, гласува предложението на Комисията за активното вещество. Когато Комитетът даде положително становище, Комисията приема решение и се публикува Регламент, който одобрява или забранява активното вещество. Възможно е също и одобрение с рестрикции. Ново активно вещество обикновено се одобрява за максимален срок от 10 години, докато подновяване на одобрението може да бъде за срок от 15 години.

За да получат пестицидите достъп до пазара, е необходимо да бъдат разрешени от ДЧ на ЕС, където ще се използват.

Пестицидите могат да съдържат само разрешени вещества. За разрешаването на пестицидите, територията на ЕС е разделена на 3 зони: Северна, Южна и Централна (представено на картата). Пестицидът трябва да бъде оценен в една държава от ЕС (зонална държава

докладчик) от всяка зона, в която е предназначен да бъде използван. Другите ДЧ в зоната могат да коментират оценката на зоналната държава докладчик. Зоналната държава докладчик взема решение дали да даде или откаже разрешение. Други ДЧ в същата зона вземат решение дали да разрешат или да откажат разрешаването. Когато един пестицид е разрешен за употреба в една ДЧ, той може да бъде разрешен по-бързо в други ДЧ, чрез взаимно признаване.

Активните вещества се одобряват на ниво ЕС, но крайният продукт се разрешава от националните органи, във всяка държава от ЕС.

Правилата в ЕС позволяват на ДЧ да отказват или ограничават продажбата на пестициди, на база земеделските и екологични обстоятелства на тяхната територия.

За разрешените пестициди, ДЧ трябва да изискват (налагат) правилната употреба, съгласно етикета на продукта и чрез наблюдения върху околната среда, те могат допълнително да проверят, че употребата на продуктите е под контрол. Комисията редовно проверява прилагането на законодателството в ДЧ, като извършва одити, проследява отстраняването на всички недостатъци и публикува докладите от тези одити.

Преразглеждане

Разрешените активни вещества редовно се преразглеждат

През последните 25 години, в ЕС е извършен обстоен преглед, с участието на ЕК, EFSA и ДЧ, на всички активни вещества, използвани в Европа. В резултат на това, броят на одобрените активни вещества на пестицидите е намален с повече от 50%. На пазара са били разпространени над 1000 активни вещества, преди започването на процеса на преглед в ЕС и понастоящем са налични само 400, като 25% от тях са на база микроорганизми, насекомни феромони и растителни екстракти.

Редица пестициди, които са били редовно/рутинно използвани от фермерите преди 25 години, вече не се разрешават и са заменени от по-безопасни пестициди или нехимичини методи.

Алтернативи с нисък риск

Веществата се одобряват като вещества с нисък риск, когато отговарят на специални критерии. Наскоро, ЕК преразглежда тези критерии за вещества с нисък риск, за да улесни тяхното определяне. Пестицидите, съдържащи само нискорискови вещества, трябва да се ползват от много по-бърз процес на разрешаване, за да се ускори тяхното пускане и разпространение на пазара.

През поледните няколко години, ясна тенденция сред новите активни вещества е увеличеното присъствие на микроорганизми и растителни екстракти, които сега представляват около 50% от провежданите оценки на нови продукти. В близко бъдеще се очаква все повече и повече активни вещества да бъдат ново одобрени или повторно одобрени, като активни вещества с нисък риск.

Благодарение на непрекъснатите проучвания и приоритизирането на употребата на биологични, вместо химически агенти, когато е възможно, може да се очаква, че в бъдеще ще бъдат достъпни повече алтернативни техники за защита на растенията. Също така, ЕК изразява пред ДЧ необходимостта проблемните вещества да бъдат заменени с по-малко токсични алтернативи, т.нар. „кандидати за замяна“.

Примери за рестрикции

През 2013 г., ЕК ограничи употребата на неоникотиноидите, с оглед защитата на пчелите. В по-ново време, през 2016 г., Комисията е забранила на равнище ЕС опасен коформулант, използван заедно с активното вещество глифозат, и напомни на държавите-членки за задължението им да ограничат употребата на пестициди в някои райони (в близост до паркове и детски площадки).

Употребата на пестициди

В Директивата за устойчива употреба на пестициди¹, ЕС установи правилата за използването на пестициди с цел да се намалят рисковете и въздействията от употребата на пестициди върху здравето на хората и околната среда и да се насърчава използването на алтернативни подходи или техники, като нискорискови пестициди или нехимични алтернативи на пестицидите. Това включва насърчаването на интегрирано управление на вредителите. Държавите членки трябва да насърчават борбата с вредителите с намалено участие на пестициди, като винаги, когато е възможно, да се предпочитат нехимични методи. Това включва интегрирано управление на вредителите, както и прилагането на биологично земеделие. Общият размер на площите в ЕС, заети в биологичното земеделие, е бил 11.1 млн. хектара през 2015 (6.4% от цялата използвана обработваема земя) и се очаква да нарастне през следващите години.

¹ Директива 2009/128/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 година за създаване на рамка за действие на Общността за постигане на устойчива употреба на пестициди *Special edition in Croatian: Chapter 15 Volume 007 P. 253 - 268*

Националните компетентни органи трябва да приспособят своето законодателство, така че да бъдат удовлетворени целите на Директивата за устойчива употреба на пестицидите, но са свободни да решат как да извършат това. Комисията докладва за действията, предприети от ДЧ на ЕС за изпълнение на тези правни задължения и е определила бъдещи приоритети за стъпки, които трябва да бъдат предприети, за подобряване на настоящата ситуация.

Главните дейности за безопасна и устойчива употреба на пестициди са:

- националните планове за действие;
- обучения;
- информация и повишаване на осведомеността;
- забрана на въздушното пръскане;
- минимизиране или забрана за употреба;
- проверки на оборудването за употреба;
- интегрирано управление на вредителите.

Мониторинг от отделните ДЧ на ЕС

Националните компетентни органи са тези, които решават кои продукти за растителна защита (ПРЗ) могат да бъдат пуснати на пазара, какви формулации имат тези продукти и как всъщност могат да бъдат използвани на полето. Те са и тези, които създават правилата и следят за правилното използване на пестицидите. Европейският съюз има една от най-строгите регулаторни рамки за ПРЗ в света.

Пестицидни остатъци в храните

Следите от пестициди, които остават в третираните продукти се наричат „остатъци“. Количествата на остатъците в храната трябва да са безопасни за потребителите и трябва да бъдат възможно най-ниски. „Максимално ниво на остатъчни вещества“ (MRL) е най-високото ниво на остатъци от пестициди, разрешено да присъства в храната. На база на научните съвети от EFSA, Европейската комисия определя стойности за MRL за храните – те могат да бъдат намерени в базата данни *EU - Pesticides database*².

Понастоящем, EFSA и Комисията извършват цялостен преглед на съществуващите MRL, за да се гарантира, че всички определени нива са в съответствие

² <https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN>

с последните научни изследвания. Съществуват и международни стандарти. Когато е приемливо, се приемат такива международни стандарти, за улесняване на търговията.

Средно, повече от 80 000 броя проби от храни се анализират годишно за съответствие с MRL. За последните 20 години, Европейските институции (първо Комисията, след това и EFSA от 2007 г.) публикуват подробни годишни доклади за нивото на пестицидни остатъци в храните и експозицията на европейските консуматори от пестицидни остатъци.

Годишните доклади постоянно показват, че в огромно количество храни (97%) се съдържат остатъци от пестициди, които са под законово определените граници. Комисията и EFSA работят съвместно по методология за оценка на ефектите от пестицидни остатъци, които имат сходни ефекти и могат да присъстват в храната заедно. Това ще позволи да се подобри и прецизира в бъдеще оценката на риска от пестициди.

Източник:

<https://ec.europa.eu/assets/sante/food/plants/pesticides/lop/index.html>

Други информации в областта на пестицидите и тяхното влияние могат да бъдат намерени на интернет страницата на ЦОРХВ: <http://corhv.government.bg/>

Изготвил:

Д-р Ирена Богоева

нач. отдел ЗРХЗХ, дирекция ОРХВ

25.06.2020 год.